

BOROS ERIKA

Invokáció

„csiricsári népre / nem hagyom a tornyot”
– emlékmozaik Kányádi Sándorról –

„Nagyasszonyunk hazánk reménye
tekints a déli féltékére
bús nemzeted csekély paránya
ítélve örök árvaságra
zokogva esd
mint pusztában a zsidókat
hajdan az Úr vezérelj óvjad
segítsd a nyelvben bujdosókat
s vezesd a vándorénekest”

(Invokáció)

Utoljára a Déli pályaudvarnál találkoztunk, mindketten egy könyvesboltba igyekeztünk. Annyi „rendszerváltkozás” után is „nyelvben bujdosónak” éreztük magunkat, Erdélyről, a mi kicsi hazánk sorsáról beszélgettünk. Arra buzdított, hogy nyugdíjas tanárként is költözzek vissza, mert szükség van ránk, „kiknek ujjbögében / s elméjében loppal / jegyesül a jelen / jövő századokkal // s akik életükkel / föl-fölmosolyozzák / meggyötört arcodat / édes Erdélyország”.

Kányádi Sándor hazatért. Hazatért a Nagyöküllő mentére, megpihenni a nagygalambfalvi szülőföld derékalján, ahol az utcájuk szádán öreg kút állt, amely utca „Nem zsácutca: csak tarisznya”, három füstös faházzal s három térdig nyesett fűzfával, de „Becsületből, akit innen / tarisznyáltak, azt egykönnyen // nem fogja az élet piszka, / mert itt még a sár is tiszta”.

Így érkezhetett el a nagyszalontai Arany János múzeumba, ahol tiltás ellenére is felpróbálta a költő kalapját: „Fölpróbáltam. Nyakamig ért. / Nagy volt, szörnyen nagy és örök. / Nézttem, nézttem, s még tán el is mosolyodtam: / No de sebaj, belenövök.”

Brassói gyerekként, ha a kökösi hídon vitt át az utunk Sepsiszentgyörgyre, szüleim jól a szívembe vésték, hogy az ágyúöntő Gábor Áron itt, a Feketeügy partján halt hősi halált az 1848-as szabadságharcban. „Béhunytam a szemem, hátha úgy meglátnám / Gábor Áron mestert szürke paripáján. /

Prázsmár felől szörnyű por és füst kavargott, / s dörgötek a hídfőn a székely harangok.” (Ma már emlékmű jelzi a helyet.)

Általános iskolások lehettünk, amikor egyik délután megérkezett hozzánk Sándor bácsi, a versíró, mesemondó, és duruzsoló hangján nagy derűt keltett a gyermekek között a *Paszulyka meg Fuszujka, Az elveszett követ és a Mátyás napi vásár* történetével. Az 1950–60-as évek költőjét újságok hasábjairól ismerhettük meg, a Küküllő-mente embereiről, sorsproblémáiról, mindennapjaikról az udvarhelyszéki nyelvjárás szófordulataival írt dalszerű verseket. Hangzás és láttatás volt valamennyi verse, amelyben nyerít a csikó, sír a sár, öreg fa alatt öreg ember, akinek keze remeg, de remeg a fa lombtalan ága is, vadkörtefára akasztott kasza himbálódzik, nyírfák közé zuhan a nap, kecskék bokrásznak a domboldalon, pacsirta zeng, sirály kering a levegőben. Szerelmi valómása is *Két nyárfa* címet viseli. „Én sem volnék, ha nem volnál, / ha te hozzám nem hajolnál, / te sem volnál, ha nem volnék, / ha én hozzád nem hajolnék.” A másik gyönyörű vallomásaiban: „Bántani én nem akarlak, / szavaimmal betakarlak, / el-elnézlek, amíg alszol. / Én sohasem rád haragszom, / de kit bántsak, ha nem téged”. A kantárszarat tapodja a gyermek kezéből elszabadult, szügybe szegett fejfel vágató ló, „Hús esztendeje kiáltoz / segítségért ez a gyermek. // Dőlnek a fák; csattog az ég, / villog iszonyú baltája. / Vágtat a ló, sír a gyermek / a holdtalan éjszakában.” A vers 1958-ban keletkezett, de már felsejlik a következő korszak indulata, lázadása.

Kolozsvárott magyar nyelv és irodalom szakos hallgatóként jelen voltunk a Forrás első, illetve második nemzedékének – Lászlóffy Aladár, Szilágyi Domokos, Páll Lajos; Farkas Árpád, Czegő Zoltán, Magyarai Lajos, Csíki László, Molnos Lajos, Király László és mások – könyvbemutatóin, a Gaál Gábor-kör ülésein. Innen is indultunk feltarisznyázva nemzetföltő közszereplői feladatra. Az Egyetemi Könyvtár szomszédságában volt az Akvárium cukrászda, ahol gyakran összeverődöttünk, és a tér túloldaláról, a Napsugár szerkesztőségéből átjött hozzánk Kányádi Sándor, főként az ifjú költőkhöz, akik őt vezérukként tisztelték. És ekkor nemcsak versekről szóltak a délutánon, hanem a szavak között húzódozó üzenetekről is, a „pedig volna még / volna még valami / mondani-valóm / a nyíló nárcisz- / mezőkről például / az alko-

nyi szélben”. *Kérdésekről* többször is: „Feküdtél-e már késeken, / háltál-e jégen meztelen, / hagyott-e már úgy el a vér, / öntött-e már úgy el a vér, / hogy ne hallj, ne láss?” Nem véletlenül, hiszen a fiúk már találkoztak a „kékszeműekkel”, a Securitate embereivel. Az értelmiségi nemzedék parancsa a *Noé bárkája felé*: „Be kell hordanunk, hajtánunk mindent. / A szavakat is. Egyetlen szó, / egy tájszó se maradjon kint. / Semmi sem fölösleges.” Rejtjeles üzeneteket küld a *Cigánytáncban*: „Inkább gatya nélkül járok, / de senkinek sem szolgállok.” A Ceaușescu-érában írta a *Lakodalmast*: „Ünnepi csizmámon / elvásott a patkó, / talpa is kilyukadt, / szára sem igen jó. // De azért csak járom, / járom ezt a táncot. / Ha nem tudod járni: hallgass! / Egy nóta van: lakodalmas. / Vásson el a csizmám térdig! / Kivárom a nóta végét.” Hús esztendőket kellett még várniuk a nóta végire.

Egy brassói szakiskolában tanítottam, amikor Sándor bátyám megtudta, hogy villanyszerelők lesznek a diákokból, jelezte, szívesen eljönne közénk. Felejtetetlen élménnyel gazdagodtunk, a diákjaim is életre szóló tanulással. 2003-ban az Áprily Lajos Gimnázium dísztermében irodalmi körre hívtuk meg a költőt, aki maga szavalta el a verseit. Döbönt csend

ülte meg a termet, amikor ezt mondta: „van, aki sír / van, aki hallgat / akik elmentek közülünk / nem voltak közülünk valók” (*Krónikás ének Illyés Gyulának – odaáttra*).

1986-ban Brassóban híre futott, hogy megjelent Kányádi Sándor egy gyermekkönyve, amely rejtjeles verset is tartalmaz. A *Madármarasztaló* kötet cím már eleve üzenet volt: marasztalni kívánta a Magyarországra vagy Németországba áttelepülni szándékozót, akiket sorra kísértünk ki a vasúti pályaudvarra. A kötet alcíme: *Versek kicsiknek, nagyoknak* – ahol ballag a folyó, elfújta a szél a napot, és elszálltak hét határba a csókák és a varjak, csak egy nem vágyott zsiros barázdába, maradt az öreg toronyban. Az *Elszálltak...* című versre rátaláltunk, el sem mozdul onnan, „némán ül hírnöke annyi zivatarnak”, a verebek is noszogatják, küldik eleséget szedni. „Meggzó-lalt harmadnap, / de csak annyit mondott: / csiricsári népre / nem hagyom a tornyot.”

„Nagyasszonyunk, hazánk reménye” vezetted Kányádi Sándort, a „vándorénekest”, hogy a szülőföldjén lakó emberekben táplálja a már csak pislákoló reményt a megmaradásra.

Szentlélek